

Sygn. akt V CK 466/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 grudnia 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tadeusz Domińczyk (przewodniczący)

SSN Antoni Górski (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

w sprawie z powództwa C.(...) Sp. z o.o. w W.

przeciwko J. K., S. K. i J. K. o zapłatę, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 22 grudnia 2005 r., kasacji pozwanych od wyroku Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 6 stycznia 2005 r., sygn. akt II Ca (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Ś. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powodowa Spółka wносиła o zasądzenie od każdego z pozwanych kwot po 23.666,66 zł. z tytułu nieuregulowanego zobowiązania wekslowego zmarłego w dniu 21 grudnia 2001 r. męża i ojca powodów Z. K.

Sąd Rejonowy w K. ustalił, że powodowa Spółka sprzedawała Z. K. materiały budowlane, a ten, na zabezpieczenie wierzytelności z tytułu umów sprzedaży, w dniu 15 grudnia 1999 r. wystawił weksel in blanco i przekazał go powodowi. Jest bezsporne, że Z. K. nie opłacił częściowo lub całkowicie trzech faktur na dostarczone mu towary: z dnia

12 stycznia, z 28 marca i z 10 kwietnia 2000 r. Łączna suma z tych faktur, z odsetkami i kosztami dodatkowymi wynosi 71.000 zł.

W dniach 21 stycznia, 7 kwietnia i 17 kwietnia 2000 r. powód dokonał cesji wierzytelności na rzecz (...) Banku S.A. I Oddział w W. Umowy te obejmowały m.in. należności ze wspomnianych trzech nieopłaconych faktur na dostawę materiałów Z. K. W każdej z tych umów powód, jako cedent, udzielił nieodwołalnego poręczenia za dłużników sprzedawanych wierzytelności. W dniu 10 września 2003 r. powód wypełnił weksel in blanco wystawiony przez Z. K. Nabywca wierzytelności powoda – (...) Bank I Oddział w W. - zaświadczył w piśmie z dnia 20 lutego 2004r., iż wobec nieuregulowania przez dłużnika należności z tytułu faktur objętych umowami cesji z powodem, Bank zaspokoił swoją wierzytelność ze środków własnych powoda. W tej sytuacji powód wytoczył niniejszą sprawę o zasądzenie należności od spadkobierców Z. K.

Pozwani wnosili o oddalenie powództwa, zgłaszając dwa zarzuty peremptoryjne. Zarzut przedawnienia roszczenia wywodzili z treści art. 554 k.c. twierdząc, że należności objęte trzema fakturami z 2000 r. uległy, stosownie do treści tego przepisu, dwuletniemu przedawnieniu tak, że powód utracił prawo wypełnienia weksla gwarancyjnego na te wierzytelności w dniu 10 września 2003 r. Drugi zarzut dotyczył utraty prawa wypełnienia weksla przez powoda z racji dokonania cesji wierzytelności na rzecz osoby trzeciej ((...) Banku), dokonanej przed datą wypełnienia weksla.

Wyrokiem z dnia 19 sierpnia 2004 r. Sąd Rejonowy w K. oddalił powództwo. Oceniając zgłoszone zarzuty uznał, że nie jest zasadny pierwszy z nich, gdyż roszczenie przedawnione nie wygasa, wobec czego powód mógł wypełnić weksel na wierzytelność podstawowa, która uległa przedawnieniu. Przyznał natomiast rację drugiemu z zarzutów kasacji. Zdaniem tego Sądu, skoro bezspornym jest, że powód dokonał cesji wierzytelności na rzecz osoby trzeciej przez wypełnieniem weksla, to tym samym utracił uprawnienie do jego późniejszego wypełnienia. Dokonane w dniu 10 września 2003 r. wypełnienie weksla jest więc prawnie nieskuteczne, co prowadzi do oddalenia powództwa.

Na skutek apelacji powoda od tego orzeczenia, Sąd Okręgowy w Ś. zmienił je i uwzględnił powództwo. Sąd ten wskazał, że zgodnie z art. 509 § 2 k.c. wraz z wierzytelnością przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa, co w tym wypadku oznaczało także prawo Banku do wypełnienia weksla. Z kolei na skutek spłacenia wierzytelności przez powoda, jako poręczyciela, na mocy art. 518 § 1 k.c. w zw. z art. 509 § 2 k.c. przeszło na niego z powrotem prawo do wypełnienia weksla. W tej

sytuacji Sąd Okręgowy uznał, że spłacając wierzytelność, powódka wstąpiła we wszystkie uprawnienia Banku, uzyskując tą drogą ponownie uprawnienie do wypełnienia weksla in blanco wystawionego przez Z. K. na zabezpieczenie należności z tytułu nabywanych od powoda towarów, za które to zobowiązania ponoszą odpowiedzialność jego spadkobiercy. Spłacenie wierzytelności z trzech wspomnianych faktur, a właściwie ściągnięcie ich przez (...) Bank od powódki, nastąpiło odpowiednio w terminach: 28 marca, 14 czerwca i 29 czerwca 2000 r. Dlatego Sąd Okręgowy zmienił rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego i uwzględnił powództwo.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyli kasacją pozwani. Zarzucili naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c., art. 368 § 1, art. 382, art. 381 oraz art. 378 § 1 k.p.c. przez pominięcie części materiału dowodowego, przy jednoczesnym orzekaniu z przekroczeniem granic zarzutów apelacyjnych. Podstawę materialnoprawną kasacji wypełniają zarzuty naruszenia art. 509k.c., art. 518 § 1 pkt 1 k.c. oraz art. 10 prawa wekslowego, a także art. 554 k.c. i art. 10 prawa wekslowego. Na tych podstawach wnosili o zmianę skarżonego wyroku przez oddalenie apelacji powoda, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Niezasadny jest zarzut kasacji przekroczenia przez Sąd Odwoławczy granic zarzutów apelacyjnych. Skarżący zdaje się rozumieć, że granice te wyznaczają w sposób sztywny i wiążący zarzuty zgłoszone w skardze apelacyjnej tak, że apelujący nie może ich potem zmienić ani uzupełnić. Z takim zapatrywaniem nie sposób jest się zgodzić. Należy podkreślić, że po upływie terminu do wniesienia apelacji niedopuszczalne jest rozszerzenie zakresu przedmiotu zaskarżenia, co nie wyklucza zmiany (w tym także rozszerzenia) argumentacji prawnej, przytaczanej na uzasadnienie apelacji, a nawet powołania argumentów i zarzutów zupełnie nowych, byle mieściły się w pierwotnym zakresie zaskarżenia. W tym właśnie wyraża się merytoryczny charakter tego środka odwoławczego, w odróżnieniu od kasacji, której istotą jest charakter kontrolny. Zdaniem Sądu Najwyższego rozpoznającego niniejszą sprawę, sąd odwoławczy nie może tylko poszukiwać zarzutów z urzędu (poza przypadkiem ewentualnej nieważności postępowania), gdyż to godziłoby w kardynalną zasadę obecnego procesu, jaką jest kontrydiktoryjność. Z tego punktu widzenia należy uznać, że stanowisko Sądu Najwyższego, wyrażone w postanowieniu z dnia 4 października 2002 r. III CZP 62/02 (OSNC 2004, nr 1, poz. 7), zgodnie z którym sąd apelacyjny powinien wziąć pod rozwagę wszystkie naruszenia prawa materialnego popełnione

przez sąd pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy zostały wytknięte w apelacji, idzie za daleko, jak to trafnie przyjęto w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2004 r., IV CK 544/03, nie publ. W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy rozważał i uwzględnił zarzuty oraz argumentację prawną powołane przez apelującego w piśmie procesowym z dnia 7 grudnia 2004 r., złożonym z wystarczającym wyprzedzeniem przed rozprawą apelacyjną. Mieściły się one w granicach zaskarżenia apelacją, gdyż wyrok Sądu Rejonowego został zaskarżony w całości, wobec czego o przekroczeniu granic apelacji nie może być mowy.

Dodać trzeba, że niezasadny jest też zarzut kasacji uchybienia art. 381 k.p.c. przez dopuszczenie w postępowaniu apelacyjnym dowodu w postaci zaświadczenia (...) Banku z dnia 17 grudnia 2004 r., i to z dwóch przyczyn. Po pierwsze, zaświadczenie to pochodzi z daty po wydaniu wyroku przez Sąd Rejonowy, a po wtóre, formuła art. 381 k.p.c. opiera się na możliwości odmowy dopuszczenia dowodu w postępowaniu apelacyjnym, wobec czego nie można wyprowadzać z tego przepisu wniosku o istnieniu obowiązku takiej odmowy.

2. Odnosząc się do zarzutów materialnoprawnych kasacji należy przypomnieć, że w doktrynie i w orzecznictwie przyjmuje się zgodnie, iż prawo do wypełnienia (uzupełnienia) weksla in blanco ma charakter majątkowy i jest przenaszalne, chyba że co innego wynika z treści porozumienia stron (deklaracji wekslowej) – por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1998 r., III CKN 342/97 (OSNC 1998, nr 9, poz. 141). W związku z tym trzeba uznać, że w okolicznościach niniejszej sprawy, nabywca wierzytelności w drodze przelewu, którym był (...) Bank, nabył też prawo wypełnienia weksla in blanco, wystawionego dla ich zabezpieczenia przez dłużnika Z. K. Wierzytelności te zostały ściągnięte przez (...) Bank od powoda, jako ich poręczyciela, bez wypełniania weksla. W takim stanie rzeczy należy podzielić stanowisko prawne Sądu Okręgowego, że na mocy art. 518 § 1pkt 1 k.c. w zw. z mającym tu odpowiednie zastosowanie art. 509 § 2 k.c., powód, jako osoba spłacająca wierzyciela, wstąpił w całość sytuacji prawnej spłaconego wierzyciela, tzn. przeszła na niego nie tylko sama wierzytelność, ale również prawa akcesoryjne, służące zabezpieczeniu tej wierzytelności, w tym prawo do wypełnienia weksla in blanco. Podobne zapatrywanie wyraził Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 17 lipca 2003 r., III CZP43/03 (OSNC 2004, nr 10, poz. 151), stwierdzając, że subrogacja ustawowa prowadzi do wstąpienia ex lege przez subrogowanego w istniejącą już wcześniej i prawnie ukształtowaną wierzytelność pierwotnego wierzyciela tak, że nowy wierzyciel

(spłacający) kontynuuje ten sam jurydycznie stosunek obligacyjny – do czasu uzyskania świadczenia od dłużnika. Odmienny pogląd prezentowany w kasacji, zgodnie z którym powód, mimo spłacenia wierzytelności zabezpieczonej wekslem in blanco, nie nabył uprawnienia do wypełnienia tego weksla, jest więc nietrafny, co tym samym oznacza, że chybione są zarzuty naruszenia art. 509 i art. 518 § 1 pkt 1 k.c.

W obecnym stanie sprawy nie sposób jest natomiast odeprzeć zarzutu kasacji przedawnienia dochodzonego roszczenia (art. 544 k.c. i art. 10 prawa wekslowego). Przede wszystkim trzeba zwrócić uwagę, że Sąd Okręgowy w uzasadnieniu swojego wyroku zupełnie tę kwestię pominął, co jest naruszeniem jego merytorycznej funkcji orzeczniczej, jako sądu odwoławczego. W tej sytuacji wypada przyjąć założenie, iż zaaprobował w sposób milczący stanowisko prawne Sądu Rejonowego, że do przedawnienia nie doszło. Stanowisko to budzi jednak zastrzeżenia. Przede wszystkim należy przyjąć zasadę, iż zarówno o treści prawa wypełnienia weksla in blanco, jak i o zasięgu czasowym tego prawa decyduje treść porozumienia stron czy deklaracji wekslowej (jeżeli została sporządzona), czym Sądy obu instancji w ogóle się nie zajmowały. Tymczasem, jak to wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 czerwca 1999 r., I CKN 51/98, (OSNC 2000, nr 2, poz. 27), w razie wypełnienia weksla in blanco niezgodnie z wiążącym upoważnieniem, zobowiązanie wekslowe nie powstaje, przy czym skutek ten należy odnieść nie tylko do sumy przekraczającej kwotę ustaloną w porozumieniu wekslowym, ale także i do przekroczenia ewentualnego terminu do wypełnienia weksla (por. wyroki Sadu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2001 r., II CKN 29/00, OSP 2001, nr 10, poz. 143 oraz z dnia 19 listopada 2004 r., V CK 228/04, OSP 2005, nr 11, poz. 130). Przyjmuje się przy tym trafnie, że, w razie wątpliwości, należy interpretować porozumienie wekslowe na korzyść dłużnika, co oznacza m.in. zastosowanie domniemania, że uprawnienie do wypełnienia weksla istnieje do momentu przedawnienia roszczenia podlegającego zabezpieczeniu. W niniejszej sprawie kwestia ta ma znaczenie, gdyż pozwani powołują się na dwuletnie przedawnienie z art. 554 k.c. Warto dodać, że samo uprawnienie do wypełnienia weksla, jako prawokształtujące, nie ulega przedawnieniu. Podstawowe znaczenie ma tu więc kwestia początkowej daty wymagalności inkorporowanego w wekslu roszczenia. Jeżeli strony nie przewidziały czasowego ograniczenia uprawnienia wierzyciela do uzupełnienia weksla własnego, lub, jak to się często zdarza, uzgodniły, że może to nastąpić „w każdym czasie”, w grę będzie wchodziło zastosowanie odpowiednio art. 120 § 1 zd. drugie k.c., zgodnie z którym, jeżeli wymagalność roszczenia zależy od podjęcia określonej czynności przez

uprawnionego, bieg terminu rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie (por. także powołany wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 2004 r., V CK 228/04).

Z tych względów zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu w celu wyjaśnienia i rozstrzygnięcia kwestii przedawnienia dochodzonego roszczenia (art. 393¹³ k.p.c. w zw. z art. 108 § 2 k.p.c.).